

Aspergekweekster J. zit in de cel. Haar seizoensarbeiders hadden het zo slecht dat ze wordt aangeklaagd wegens mensenhandel. Of loopt justitie te hard van stapel?

Duistere praktijk achter blanke asperges

Roemeense arbeiders steken asperges in Someren.

FOTO KOEN VERHEIJDEN

Martijn Roessingh

Normaal kan het plastic folie al over de bedden liggen. Tientallen Oost-Europeaan hadden al aan het werk kunnen zijn om de aspergeteelt van kweekster José J. in goede banen te leiden. Maar de rijke grond in Someren ligt braak, boven de ingezakte aarden bedden steken slechts verdroede sprietjes uit. Een roestig hek sluit het erf van de boerderij af, de bel is verwijderd. "Daar zal dit jaar ook niet veel meer gebeuren", zeggen ze in het dorp. Kweekster J. zit namelijk in de cel. Half mei vorig jaar, op een donderdagavond, stonden op haar erf open tienstallen agenten en beambten. De politie was gebeld over een vechtpartij onder seizoensarbeiders op de boerderij, maar kon het pand niet in. De arbeiders bleken er zelf niet uit te kunnen, want de deuren waren op slot. Daarna volgde een inval.

Wat de autoriteiten aantroffen waren volgens burgemeester Veltman van Someren schandalige omstandigheden. De arbeiders waren gehuisvest in kleine hokjes zonder ramen, die vuil en nat waren. "Ze zouden als ratten in de val hebben gezeten bij brand", zei de burgemeester tegen *De Telegraaf*. "Ze mochten het terrein niet af en moesten paspoorten en andere papieren inleveren. Daarnaast moesten ze al hun spullen op het perceel zelf kopen. Ook betaalden ze nog voor kost en inwoning. De mensen kregen per week een voorschot van vijftig euro op hun loon dat ze nooit hebben gekregen. (...) Er is geweld tegen ze gebruikt en ga zo maar door. Het leken daadwerkelijk wel slaven."

Er woonden tientallen Oost-Europeaan, voornamelijk Roemenen,

en Portugezen op de boerderij. Zij werden die nacht ondergebracht in tenten die inderhaast op het terrein van de boerderij waren opgezet. De ene na de ander legden ze verklaringen af tegenover de politie over de omstandigheden waaronder ze moesten werken. "We werden uitgebuit. Twaalf uur werken per dag was nog wel het minste", vertelde een van hen later tegen het *Eindhovens Dagblad*. De volgende dag mochten ze naar huis, een bedenktijd en opvang als mogelijke slachtoffers van mensenhandel is hen niet aangeboden. De gemeente Someren charterde een bus en schoot de 140 euro voor de reis voor, al moesten de arbeiders wel een verklaring ondertekenen dat het geld van hun loon afgetrokken mocht worden als kweekster J. tot betaling zou overgaan. De seizoensarbeiders die wel wilden blijven, konden in de weken daarna terecht in tenten op een bedrijventerrein.

De politie heeft in het najaar in Roemenië en Portugal nog eens twintig voormalige seizoensarbeiders opgezocht en hun verklaringen afgenomen. Buiten José J. is later een 28-jarige Roemeen aangehouden die als voorman werkte op de boerderij. Ook is in Roemenië een 67-jarige Nederlander opgepakt die daar ook een rol in speelde. Welke aanklachten er precies tegen hen zijn ingediend, wil het openbaar ministerie nog niet bekendmaken. Beiden zijn voorlopig op vrije voeten omdat hun rol in de zaak beperkt was.

De formele reden om de onderkomens op de boerderij te ontruimen was brandgevaar. Daarnaast lag kweekster J. al jaren overhoop met het UWV over werkvergunningen voor de buitenlandse seizoensarbeiders.

Volgens haar moesten de Roemenen, Polen en Portugezen wel aan de slag gaan zonder vergunning, omdat de procedure te lang duurde en de asperges niet konden wachten. Volgens de autoriteiten en de rechter bleef ze in gebreke, maar met procedures wist ze de zaak heel lang te rekken. "Dat deze mevrouw na vijf boetes haar les nog niet geleerd heeft, maakt de zaak bijzonder", zei de Arbeidsinspectie tegen *Trouw*. "Deze mevrouw gaat tegen alles in beroep, dat vertraagt enorm."

Vorige maand bevestigde de Raad van State dat ze een deel van de jarenlang opgestapelde boetes daadwerkelijk moet betalen aan het ministerie van sociale zaken. Dat kost haar 283.800 euro, en er lopen andere procedures voor nog eens zo'n bedrag. Bovendien komt er mede naar aanleiding van de zaak in Someren een nieuw regeling van het UWV. Die kan dan bedrijven tewerkstellingsvergunningen weigeren als ze boetes niet hebben betaald.

Ditmaal gaat het echter om meer dan slecht werkgeverschap, ditmaal wordt J. vervolgd voor mensenhandel. De economische uitbuiting heeft volgens het openbaar ministerie dusdanige vormen aangenomen dat veroordeling daarvoor op zijn plaats is. In januari werd ze opgepakt, haar voorarrest is verlengd met drie maanden.

Kweekster J. zelf verklaarde voor haar arrestatie bitter in verschillende media dat men haar het werken onmogelijk wilde maken. De boetes van de Arbeidsinspectie waren absurd hoog en kon ze niet betalen omdat haar bedrijf dan failliet zou gaan. De gemeente was uit op haar land, waar een nieuw fietspad moet komen waaraan ze niet mee wilde werken. En de seizoensarbeiders waren

heus tevreden met het loon dat zoveel hoger was dan ze in eigen land konden krijgen.

De advocaat van J., Theo Linssen, vindt hoe dan ook dat het OM veel te zware middelen inzet tegen zijn cliënt. Zo vindt hij het vreemd dat ze is aangehouden voor de mogelijke misstanden uit mei, terwijl zijn cliënt volgens hem alle medewerking verleende aan het onderzoek. Ze was juist bezig om nog vóór het nieuwe teelstizoen dit jaar de brandveiligheid van de onderkomens te verbeteren, toen ze werd aangehouden. Omdat haar contant geld in beslag is genomen en er beslag is gelegd op haar rekeningen, zijn alle aannemers subiet met hun werk op de boerderij gestopt.

Nog belangrijker vindt Linssen het dat de gemeente tot vorig jaar niet echt een groot punt maakte van de woonsituatie van de seizoensarbeiders. "Er kan natuurlijke sprake zijn van voortschrijdend inzicht, maar in 2008 nog bezocht een grote delegatie van gemeente, provincie en LTO-Nederland (de brancheorganisatie, red.) de boerderij. Op dat moment hadden ze geen op- en aanmerkingen. Een jaar later zou dezelfde situatie schrijnend zijn? Bovendien: een probleem met brandveiligheid is nog geen mensenhandel. Ander inzicht over brandveiligheid kan, maar dat wil niet zeggen dat ze crimineel bezig was."

Na de eerste ophef over moderne 'slavernij', kwam inderdaad enige nuance in de verhalen over wat er in mei werd aangetroffen. Waar eerst werd gemeld dat arbeiders het terrein niet af mochten, zeiden burenen korte tijd later tegen *Trouw* dat het heel altijd openstond – 'misschien alleen 's nachts niet.' Roemenen zeiden in het *Eindhovens Dagblad* dat

ze weliswaar hard moesten werken, maar niet waren mishandeld – hoogstens was er een enkele duw uitgedeeld. Kweekster J. was autoritair en hard, maar bracht de arbeiders ook zelf naar het dorp als dat zo uitkwam. "In onze vrije tijd konden we gaan waar we wilden", stelde één van hen. Al zijn er ook verklaringen afgegeven dat J. paspoorten innam en bij zich hield.

Wat terug blijft keren in de verhalen is het verschil tussen de beloofde betaling van dertien euro per uur en het daadwerkelijke uurbedrag van vijf euro. De seizoensarbeiders kregen wekelijks een voorschot van vijftig euro, maar het totaal verdiende bedrag kregen ze pas aan het eind. Daarvan moesten ze dingen kopen als drankjes en shampoo – 13,50 euro per fles volgens zichzelf, tegen Al-di-prijzen volgens advocaat Linssen. Ook konden de arbeiders eten kopen (vijf euro voor drie maaltijden) en een bed in een tweepersonskamer krijgen (acht euro). Dat was volgens Linssen niet verplicht en dus geen gedwongen winkelnering.

Er is geweld tegen ze gebruikt en ga zo maar door. Het leken daadwerkelijk wel slaven.

Burgemeester Veltman, Someren

Het parket in Den Bosch beschouwt alle aanwijzingen bij elkaar als voldoende ondersteuning voor de beschuldiging van mensenhandel en economische uitbuiting – al wil officier Mariska Wijnbelt geen details geven zolang de aanklacht niet formeel is afgerond. Dat zal vermoedelijk volgende week gebeuren. Wijnbelt is sinds vorige zomer belast met

mensenhandel, zoals in ieder parket een gespecialiseerd officier is aangesteld om de aanpak van mensenhandel door het OM te professionaliseren.

Dat er in deze zaak een veroordeling voor mensenhandel zal volgen, is bepaald niet zeker gezien de feiten en gezien het feit dat Nederlandse rechters tot nu toe terughoudend zijn om uitbuiting buiten de prostitutiesector als mensenhandel aan te merken.

Wel heeft de Hoge Raad afgelopen oktober in de enige vergelijkbare zaak die in het arrondissement van Wijnbelt speelde – waarbij in eerste instantie de eigenaar van een restaurant in Eindhoven was vrijgesproken van uitbuiting van Chinese illegalen – het hof de opdracht gekregen het proces over te doen. Daartuit is inmiddels een eerste veroordeling gerold, een teken volgens Wijnbelt dat er nieuwe veroordelingen kunnen volgen.

Het zaak tegen J. begint op 28 april. Eén ding is zeker: haar boerderij oogst dit jaar geen asperges.

Roemenen en Bulgaren pikken meer dan Polen

De Arbeidsinspectie voert het aantal controles op slechte werkomstandigheden van seizoensarbeiders in de landbouw gestaag op. Het gaat steeds beter, concludeerde de dienst vorig jaar. Bij zeven procent van de controles werd een overtreding geconstateerd. Deels komt dat doordat steeds minder Oost-Europeaan een werkvergunning nodig hebben. Daardoor neemt het aantal illegale – en kwetsbare – arbeiders

af. Ook is het aantal controleurs toegenomen en zijn er nu zware boetes: 8000 euro per illegale werknemer, en 12.000 euro als de ondernemer nogmaals in de fout gaat. De Arbeidsinspectie wordt bovendien getraind in het herkennen van signalen van uitbuiting en mensenhandel. Voor het eerst heeft de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst daardoor vorig jaar slachtoffers van mensen-

handel aangemeld bij het Coördinatiepunt Mensenhandel Comensha. Het kwetsbaarst binnen de EU zijn nu nog de Bulgaren en Roemenen, die nog wel een werkvergunning nodig hebben. Die nemen genoegen met weinig loon en slechte werkomstandigheden, en kennen de regels slecht. De Polen eisen inmiddels meer loon en zijn opgeschoven naar beter betaalde sectoren, zoals de bouw.

'Koppelbaas stond op wacht met geweer'

De zaak in Someren is niet de enige in Europa waarbij aspergeteelt in verband wordt gebracht met mensenhandel. Een groep Oost-Europese journalisten – uit Roemenië, Moldavië en Oekraïne – publiceerde eind vorig jaar in onder meer de Roemeense krant *Jurnalul* over de praktijken op een Tsjechische boerderij die deels eigendom is van een Nederlands bedrijf. Dat bedrijf twijfelt sterk aan het verhaal en ontkent hoe dan ook iedere betrokkenheid. De Tsjechische boerderij van het bedrijf Bohaemer Spargel Kultur (BSK) ligt in Hostin u Vojkovic, iets ten noorden van Praag. Zoals op veel landbouwbedrijven met arbeidsintensieve teelt, werken er honderden seizoensarbeiders uit buurlanden. Sinds 2007 komen er echter meldingen dat mensen worden uitgebuit en mishandeld. Na twee jaar onderzoek kon de Tsjechische politie er in februari 2009 een inval doen en verdachten aanhouden. De arbeiders vertelden de Roemeense krant over mishandelingen, over inbeslagname van paspoorten en over abominabele werkomstandigheden. "Mijn dochter en ik werkten drie maanden voor niets – we kregen alleen brood en pruimen als eten", zei een Roemeen tegen de journalisten. "Ze sloegen ons om ons harder te laten werken. We konden nauwelijks slapen van de beurse plekken en de wonden."

Anderen vertelden dat de koppelpaas, merendeels Oekraïners, met geweren de wacht hielden als de arbeiders in de velden aan het werk waren. De Oekraïners hadden voor de verwerving het Tsjechische bedrijfje Bear Loding opgericht, dat vertakkingen had naar verscheidene andere landen en ook arbeiders regelde voor andere bedrijven dan BSK. De arbeiders moesten naar eigen zeggen lange dagen maken, op zondagen werken, en werden geregeld bedreigd of geslagen. Hoewel na 2007 af en toe groepen arbeiders de boerderij wisten te ontvluchten, zei de politie later tegen de journalisten onvoldoende informatie te hebben gekregen om eerder in te grijpen.

Veel arbeiders waren illegaal en vermeden contact met de politie. De politie verklaarde ook dat de slachtoffers de Tsjechische taal niet machtig waren en dat ze hen daardoor niet kon helpen.

Eigenaar Will Teeuwen van het Nederlandse bedrijf Proclint BV, de eigenaar van BSK, zegt dat hij noch zijn lokale manager in Tsjechië ooit iets van de misstanden heeft gezien. Sterker: hij stelt dat op de velden van BSK nooit dergelijke praktijken zijn voorgekomen. Hij noemt de werkomstandigheden op het bedrijf in Tsjechië in alle gevallen een zaak tussen de arbeiders zelf en de bureaus die seizoensarbeiders regelen en onderbrengen. Van de misstanden raakte Teeuwen pas op de hoogte toen de Tsjechische politie hem daarover inlichtte. De banden met Bear Loding zijn inmiddels verbroken en zijn firma in Tsjechië werkt naar zijn zeggen nooit meer met Roemenen.

schouten

Navigatie uit

De A2 tussen Utrecht en Amsterdam was vroeger een mooie rechte weg die, als er geen files stonden, je in een kwartier van de ene naar de andere stad bracht. Tegenwoordig is het weliswaar een verbrede maar ook veel bochtiger weg geworden, met onaangename snelheidsaanpassingen waardoor je geregeld op de rem moet staan. Door de vroegere snelheidsbordjes zijn strepen getrokken of ze staan met een treurige aardappelzak over hun hoofd langs de weg, ten teken dat we ons er niet aan moeten houden. Iedereen hoopt en ziet natuurlijk dat dit maar een tijdelijke situatie is, een vorm van 'reculer pour mieux sauter', nu even inhouden om straks beter te kunnen presteren. Ik hoor er dan ook geen klachten over, anders dan bij de Noord-Zuidlijn die ook al jarenlang in de maak is en die de stemming in een hele metropool goed heeft weten te verpesten. Waarschijnlijk komt de A2, die in termen van modern verkeer inmiddels een soort kronkelpad genoemd mag worden, met de schrik vrij omdat snelwegen van niemand zijn en geen gevoelswaarde vertegenwoordigen. Je zegt 'ik ben een echte Amsterdammer' of 'ik woon in Breukelen', niet 'ik woon langs de A2' of 'ik ben een geboren en getogen A73'er'. Aan het begin van dit stukje A2, of je nu uit Amsterdam of Utrecht komt, staat een bordje 'Navigatie uit' want die werkt niet goed meer door de vele bochten en aanpassingen. Ik hoor maar dat al die Letten en Hongaren, die tegenwoordig over de westerse heirwegen aan komen zetten, dat ook kunnen lezen of begrijpen; je hoort weleens dat er zo iemand in de sloot belandt omdat-ie in het buitenland te letterlijk naar z'n navigatiesysteem heeft geluisterd. Hoe dan ook, om te weten waarom je navigatiesysteem uit moet, moet je hem natuurlijk juist áán laten. En dat doe ik dan ook. Inderdaad raakt de mijne ernstig in de war; zo meent hij (of is het een zij?) Het stemmetje dat eruit opklinkt is dat van een keurige secretaresse, waar je niet gauw iets mee zult beginnen) geregeld dat ik door een aanpaalend weiland rijd of hij bromt dat ik zo snel mogelijk 'een u-bocht' moet maken. U-bocht, Nederlands voor 'U-turn' kennelijk; in mijn tijd was het nog gewoon 'omkeren'. Ook bevind ik me volgens hem wel eens op de Holendrechtterweg, een tot niets leidende straat in Ouderkerk aan de Amstel, en dan vindt-ie dat ik direct linksaf moet slaan, terwijl er op de A2 in de verste verte geen afslag te zien is. Om een of andere reden vind ik dat leuk: zo'n robot in verwarring. Maar het blijft een robot, zodra-ie weer even iets van het oude pad lijkt op te pikken, herstelt hij zich. Het is geen ding voor nabeschouwingen, spijt en andere menselijke emoties. Dat is iets waar ik op de A2 geregeld aan denk, dat verwarring en onzekerheid bij ons vaak tot irritatie of angst leidt, terwijl het veel beter zou zijn als je je direct herstelde en je fouten direct weer vergat. Zou dat de bedoeling van de evolutie zijn, daarin robotachtiger worden? Maar robots vinden het ook niet grappig als hun navigatiesysteem in de war is. Die doen of hun neus bloedt en zelfs dat niet.

Rob Schouten